

Ապա ուրեմն արդարութիւնն այն է, որ Մխիթարեանները նուէրներ հաւաքեն կաթոլիկ մեր արիւնակից որբերի համար, իսկ Հայաստանեայց եկեղեցու որբերին թողնեն Պատրիարքարանի հսկողութեան տակ հաստատուած որբանոցներին: Գթութիւնը ազգութեան և կրօնքի մէջ խարութիւն չպէտք է զնէ, կրքի նուժ ենք, բայց էլ՝ *անհրաժեշտութեամբ* է: Կարծեմ անհրաժեշտութիւնը չէ ստիպում, որ Մխիթարեան Հայրերը կաթոլիկ հայ որբերին թողնեն և մեր եկեղեցու որբերին կրթեն: Յոյս ունինք որ մեր միտքը բոլորովին պարզ է, թէ Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերի և թէ մեր ընթերցողներին համար:

Ենք յարգում եմք Մխիթարեան Հայրերի գիտական աշխատութիւնը և մինչև իսկ երախտապարտ ենք զգում մեզ նոցա մեր մատենադրութեան ուսումնասիրութեան մէջ ցոյց տուած ջանքերի համար, մեր ազգակից եղբայրներն ենք համարում նրանց, բայց ոչ միայն անտարբեր մնալ չենք կարող նոցա սխալ հայեացքների վերաբերութեամբ, որ արդէն գիտութեան գործ է, այլ և ձեռքներըց եկածի չափ կոթառներ, եթէ նոքա մեր ժողովրդի մէջ կաթոլիկութեան ոգի սերմանել կամենան միտնարութեամբ կամ գրական վաստակներով: Եւր նուիրական և սրբազան պարտքն է մաքառել Հայաստանեայց եկեղեցու զաւակների մէջ նկատուած որ և է կրօնափոխական շարժման դէմ, լինի այդ բողոքականի, իտալացի ճիզուիթի, թէ հայ կաթոլիկի կողմից:

*
**

Արցախի Զիրայէլ զաւառի Առաքել գիւղի Արժ. Տ. Մակար քահանայ Գրիգորեան և Վանքի եկեղեցու ծխական պ. Գրիգոր Տ. Պետրոսեանց «Արարատ»-ի խմբագրութեան կրօնական — ծխական խնդիրների վերաբերեալ մի քանի հարցեր են առաջարկել և բացատրութիւն խնդրել: Հետեւեալ համարում կաշխատենք նոցա ցանկութեան բաւարարութիւն տալ:

*
**

Ղուբայի Արժ. Տ. Խաչատուր քահանայ Փանեանց թարգմանել է և «Արարատ»-ի մէջ տպագրելու համար ուղարկել պրոֆ. Նիկոլայ քահանայ Էլիճեակու «Մարդկային կեանքի վախճանական նպատակը» վերնագրով փոքրիկ աշխատութիւնը:

ՏԼՃԿԱՆՅՈՒՄ

— Բաբերդի Ազգ. երկու վարժարանաց միութեան հարկը կը շեշտուի այս տարի Մայր վարժարանի պիւսճէն բարձրացաւ 250 ոսկի, իսկ Երամեանինը 120-ի. Մայր դպրոցը ունի եկամուտ 100 ոսկի եկեղեցիէն և կալուածներէն, (հաստատուն), 50 ոսկի թոշակներէ (անվճարելի գրեթէ), 72 ոսկի Պատրիարքարանէն (յաջորդ տարին վերջանալի), գումար 222: Երամեանը ունի 90 ոսկի եկեղեցիէն և կալուածներէն, թոշակ ոչինչ: Երդ համեմատելով մուտքն ու ելքը՝ երկու վարժարանաց բացն է ըստ երեւոյթին 60 ոսկի, իսկ իրականը 150:

— Զէյթունէն Պատրիարքարան հասած նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ օգոստոս 9-ին հրդեհ ծագելով, անմիջապէս շատ մը մարդիկ հրդեհին վայրը փութացեր են: Ապա ջրհան մը ու խումբ մը զօրքեր հասնելով աշխատել են հրդեհը մարելու: Հրդեհին վայրը փութացեր են տեղւոյն Գայմագամը և բոլոր կառավարչական պաշտօնականները, Հրդեհը տեւեր է 3 ժամ և 16 տուն այրել են. ուրիշ քանի մը տուններ ալ փլուզել են: Հրդեհին ընթացքը կասեցնելու համար Գարկաղա թաղը՝ որ ամբողջովին այրած է, 1050 օսմ. ոսկիէ վնաս մը ունի: Հրդեհին պատճառաւ 116 հոգի անպատասպար մնացած են օգնութեան կարօտ վիճակի մը մէջ:

— Պատրիարքարանի կիմացներն թէ Եալովայի Գուրապէլէն գիւղին բնակիչներէն քանիք վեց տարեկան երեխատարը մը տասնմէկ տարեկան սրբ աղջկան մը հետ ամուսնանալ ուզելով՝ կը դիմէ տեղւոյն քահանաներուն՝ Նիկոմիդիոյ առաջնորդէն արտօնութիւն ոտանալու համար: Քահանաները աղջկան անշափահաս ըլլալը հաւանքելով, կը յորդորեն երեխատարը, որ ետ կենայ այդ անյարմար ամուսնութենէն, և կարգիլեն պսակը: Բայց երեխատարը չուզելով իր մտադրութենէն ետ կենալ, կը դիմէ Ամբակում վարդապետին՝ որ Հայ-Հռոմէականութիւնը ընդունած է, և անոր միջոցաւ կը պտակուի յիշեալ անշափահաս աղջկան հետ:

— Անտիոքի առաջն. փոխանորդը Պատրիարքարանէն 150 ոսկի Նպաստ մը կը խնդրէ, վիճակին ազդ. վարժարանները կանոնադրելու համար: Այդ վարժարաններուն քայքայուած վիճակին պատճառաւ, ժողովուրդը իր զաւակները Լատինաց վարժարանները զրկել սկսած էր: Առաջն. փոխանորդը այդ 150 ոսկիով ու տեղական միջոցներով կը յուսայ շէնք շինորհք վիճակի մը մէջ դնել վարժարանները:

— Վանայ Սաղապատ վանքին մէջ Նիւ-եօքքի Հայուհեաց Նպաստով պահուած որբանոցէն դատ: Ս. Հայրապետը վերջերս բարեբարի մը Նպաստը զրկած էր Պատրիարքարան: պայման դնելով որ նոյն վանքին մէջ ուրիշ որբանոց մըն ալ բացուի: Բայց որովհետեւ Վանէն գրուած էր, թէ յիշեալ վանքին մէջ երկու որբանոցներու գոյութեան պէտք չկայ, Նպաստից Յանձնաժողովը որոշեց է տնօրինութիւն մը ընելէ առաջ Վանայ երեւմտի այցելու հովիւին կարծիքը իմանալ:

— Ղալաթիոյ կեդրոնական վարժարանին մէջ ուսուցչութեան ընտրելիներու մասնաւոր դասընթացք մը հաստատելու մասին կազմուած խառն յանձնաժողովը երէկ երրորդ և վերջին նիստ մը բրաւ Ղալաթիոյ Խորհրդարանին մէջ, ատենապետութեամբ Ստեփան փաշայի և լսելէ յետոյ իր կողմէ կարգուած քննիչ մասնախումբին յայտադրելով որով կը ճշդուէին այդ դասընթացքին բացման պայմանները, նոյնութեամբ ընդունեց և յանձնեց իր ատենապետին: որ այդ մասին տեղեկագիր մը պիտի մատուցանէ Բաղաքական ժողովին:

— Ինչպէս կը տեսնուի Ազգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան զրկած աղքէն, Էստեան ընտանիքը 50 օսմ. ոսկի նուիրած է Ազգ. Հիւանդանոցին, ի յիշատակ ողբացեալ Յովհաննէս էֆէնտի Էստեանի:

— Ամերիկայէն կը գրեն, թէ տեղւոյն Հոգեւոր Հովիւ Սարաճեան Յովսէփ եպիսկոպոս Քալիֆօռնիոյ Փրէշնօ քաղաքը դացեր է, այնտեղի նորակառոյց եկեղեցին օծելու համար:

— Պատրիարքարանը Ամերիկայէն 10 տոլարի մը գումար ստացել է ի նպաստ որբերու: Այդ գումարը՝ Ամերիկայի Լովիլ քաղքին մէջ Հայու մը ամուսնութեան առթիւ հանգանակուէր է:

— Եօզուն Օլուզի, Հապիպիի և Քեապուսիէի կրօնական ժողովներու անդամները միաձայնութեամբ խնդրած են Պատրիարքարանէն, որպէս զի իրենց գիւղէն մէկուն մէջ վարժարան մը բացուի, տեղւոյն աղքատիկ ուսանողներուն համար, վասն զի լատինականութիւնը սկսած է ծաւալել այդ կողմերը, լատին կղերին կողմէ բացուած նոր վարժարաններու շնորհիւ: Տղաքը

այդ վարժարանները կը յաճախեն եղբ. շլացած անոնց ընձեռած գիւրութիւններէն, և տարին մէկ երկու ձեռք հազուադէպ ստանալու գիւրութենէն: Ցաւալին հոն է որ ծնողներն ալ տղոց օրինակին հետեւելով, Լատինաց եկեղեցիները կերթան եղբր:

— Երուսաղէմից Արեւելքին գրում են. «Բեթլէհէմի գերման որբանոցին աղաքը, անցեալ օր, իրենց բարեխնամ տեսչին հետ պառոյտի ելլելով՝ եկած էին մինչև Երուսաղէմ, Ցեսուլը զատելով անոնց մէջէն հայ որբուկները, տասնէ աւելի, անձամբ և ընկերակցութեամբ Տիագոնէսի մը, բերաւ ներկայացուց Լամն. Տ. Յարութիւն Պատրիարք Հօր, որ հայրական խանդակով դուրդուրանօք ընդունեց զանոնք՝ իւրաքանչիւրին քաղցրութիւններ տալով:

Որբուկները հայերէն տաղեր երգեցին միաձայն, սյնքան ներդաշնակ, անքան սրտազերաւ, որոնց զմայլեցաւ Ն. Սրբազնութիւնը: Տղաքը պատասխանելով Ս. Պատրիարք Հօր մէն մի հարցումին, յայտարարեցին թէ խիստ դժ են իրենց կացութենէն, թէ լաւ կը խնամուին ու կը դաստիարակուին, կուսանին ի մէջ այլոց իրենց մայրենի լեզուն և երջանիկ կը զգան զիրենք Բեթլէհէմի այդ որբանոցին մէջ գտնուած ըլլալուն համար, թէ ամէն կերակի մեր եկեղեցին կերթան աղօթելու ու տեսչարան ելլելով տեսուչ Հայսուրէն կը պատուասիրուին և թէ այժմ եկած են Ն. Սրբազնութեան օրհնութիւնները վայելելու:

Ս. Պատրիարք Հայրը յոյժ դժ մնաց որբուկներուն մաքրութենէն, զգետեղէններուն բարեձեւութիւններէն, վարուց ազնուութենէն և այլն, և օրհնելով զանոնք՝ իւրաքանչիւրին զիրեքը ընծայեց ու խրատեց որ, շնորհիւ իրենց առած կրթութեանը միշտ հաւատարիմ մնան իրենց տօճմային տւանդութեանցը ու մայրենի Սուրբ և Առաքելական եկեղեցւոյն, որ զիրենք կոչած է ի լոյս քրիստոնէութեան, պատուիրեց միշտ երախտադէտ ըլլալ որբանոցին պաշտօնէութեանը, մասնաւոր բարեխնամ տեսչին որ զիրենք կը պաշտպանէ: Որբուկները յետոյ եկեղեցի մտնելով իրենց ուխտը մատուցին Ս. Գլխադիրին, ու ժառանգաւորաց վարժարանն ալ այցելելով պատուասիրուեցան արժ. տեսուչէն ու միտնալութեամբ մեկնեցան: Ինչպէս քանիցս զրած եմ Արեւելի սիւնակներուն մէջ, Բեթլէհէմի գերման որբանոցը արդարեւ դովիլի է, ի մէջ այլոց իր բռնած ուղղութեամբն ու կարգաւորութեամբը:

— Ս. Հայրապետը 300 բուլբիլի նուէր մը զրկած է Վան, տեղւոյն Ս. Յակոբ եկեղեցւոյն վերանորոգութեան համար:

— Աֆիոն Գարահիսարի մէջ բարենդը կին մը տիկին Աննա Վերջերս մեռնելով իր թողած հարստութեան մէկ երրորդ մասը այսինքն 400 ոսկիի մօտ գումար մը կտակէր է տեղւոյն ազգ վարժարաններուն, կտակատար կարգելով քաղաքին ծանօթ անձնաւորութիւններէն Յակոբ Միլմարպաշեան և Յովհաննէս Սարաֆեան էֆէնտիները որոնք ժառանգութիւնը բաժնելով վարժարաններու յատկացում ըստ իրենց պիտի յատկացնեն հաստիքաւոր կալուած մը գնելու:

— Աֆիոն-Գարահիսարցի երկու ազգայիններ, Տիւլմէնեան Սիրակոս և Գէորգ էֆէնտիները, տեղւոյն Թաղ Խորհուրդին տրամադրութեան տակ զրէր են 50 ոսկիի գումար մը, նոր բացուելիք մանկապարտէզի մը պէտքերուն յատկացուելու համար:

— Ծանօթ դրագէտ Եղիա Տէմիրճիպաշեանի հիւանդութիւնը կրկնուած ըլլալով, մասնաւոր դարմաններու ենթարկուելու համար Ազգ Հիւանդանոցին մէջ յատուկ սենեակ մը յատկացուել է իրեն համար: Պաշտօնակից մը կը գրէ թէ Եղիա Տէմիրճիպաշեան կրնայ կոր ընդունիլ իր բարեկամներն ու ծանօթները և խօսիլ անոնց հետ: Զինքը դարմանող ըփիշկները մտաւոր զբաղումներէ արգիլել են բոլորովին:

— Գահիրէի մեր թղթակիցը, Ն. Մ. Աղադարմ էֆէնտի, հետեւեալ կը գրէ մեզ հօկտ. 17 (Ն. Տ.) թուականով. — Աղեքսանդրիոյ Յունաց Նորընտիր Պատրիարք Տ. Փոթիոս Սրբազանի պաշտօնատեղին ժամանելուն առթիւ առաջն փոխ-տեղապահ Արթ. Տ. Մամբրէ քահանայ Վարդանեան իր և իր հօտին անունով շնորհաւորութեան և խնդակցութեան հեռագիր մը ուղղած ըլլալով Ն. Ամենապատուութեան, Փոթիոս Սրբազան բարեհաճած էր շնորհակալութեան հեռագրով մը իր օրհնութիւնը ձօնել Տ. Տեղապահ Հօր և իր ժողովրդին:

«Նորին Սրբազանութիւնը Աղեքսանդրիա քանի մը օր հանգիստէն յետոյ՝ Գահիրէ գալ մտադրած ըլլալով, Պատրիարքական Տեղապահ Մելիթիոս Սրբազան շրջաբերականով մը մեր Առաջնորդարանին ալ ծանուցած էր գալստեան օրն ու ժամը, Արթ. Տ. Մամբրէ քահանայ Տ. Եզնիկ Հօր ընկերակցութեամբ, ուրիշ ազգերու հոգևոր գլուխներուն, հիւպատոսական մարմին և յոյն հասարակութեան երևելիներուն հետ, զիմաւորեց Նորին Ամենապատուութիւնը երկաթուղիի կայարանը և հետեւեալ անոր մինչև Յոյներու Առաջնորդարանը, ուր Արթ. Տ. Եզնիկ քահանայ թրքերէն լեզուով ուղերձ մը արտասանեց, որուն պատասխանեց Ս. Պատրիարքը շնորհակալութեամբ և զգածեալ շնչաւորով և պատուասիրեց չայ գաղութին ներկայացուցիչները:

«Երկու երեք օր յետոյ, երկուշաբթի 8 հօկտեմբեր, իրիկուան ժամը 5-ին, Գահիրէի Հայոց Առաջնորդարանը, իր հաստատութենէն ի վեր առաջին տեղամը ըլլալով, յանակնկալ կրնդունէր Յոյն պատրիարքի մը, այն է Տ. Փոթիոս Սրբազանի այցելութիւնը, ընկերակցութեամբ երկու բարձրաստիճան եկեղեցականներու և մէկ աշխարհականի: Այդ ժամուն Առաջնորդարան կը գտնուէին Արթ. Տ. Տեղապահ Հայրն ու Դիւանապետը, որոնք արժանաւայել մեծարանքով ընդունեցին և հիւրասիրեցին Ամենապատիւ այցելուն և իր հետեւորդները:

«Տեսակցութիւնը, որ շատ սիրալիւ եղաւ, տեւեց քսան վայրկեանի չափ և Փոթիոս Սրբազան ներբողալից դուռտեց Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք Տ. Եսայի Սրբազանը, համակրանք յիշեց Նորդ հանգուցեալ Առաւօտատուր Սրբազանը և անոր հմտութիւնը, զովեց Աղեքսանդրիոյ Հայոց եկեղեցւոյն զիրքն ու դեղեցկութիւնը, խօսակցեցաւ զանազան նիւթերովրայ և ի մասնաւորի տեղեկութիւն առաւ լիճակիս Նորընտիր առաջնորդ Գեր. Տ. Յովսէփ Եպիսկոպոսի մասին:

«Փոթիոս Սրբազան կը կրէր լանջախաչ և ուրիշ հոգևոր նշաններ. իր այցելութիւնը շատ քաղցր և հաճելի տպաւորութիւն թողուց ներկաներուն և ընդհանրապէս Եգիպտոսի բոլոր Հայերուն վրայ, Այս միջոցիս ուր այս տղերք կը գրեմ, Ս. Պատրիարքը արդէն շաբաթէ մը ի վեր Աղեքսանդրիա դարձած և իր պաշտօնին ձեռնարկած է:

— Կրօնական ժողովը իր հօկտ. 10-ի նիստին մէջ հաստատեց այն առաջարկութիւնները որոնք եղած էին Վանայ նախորդ հովիւ ԱղաՆեան Տ. Ներսէս Եպիսկոպոսի կողմէ և ըստ այնմ որոշեց Լիմ անապատի Վանահայրութեան պաշտօնը յանձնել Սահակ Վ. Բագրևանդեանի, պահելով իր վրայ Առաջն. փոխանորդութեան պաշտօնն ալ, Իսկ Կոուց անապատի Վանահայր կը մնայ Տ. Յովսէփ Եպիսկոպոս, իրեն օգնական ունենալով Աղադատեան Ստեփան վարդապետ:

— Տրապիզոնէն կգրեն «Արևելք»-ին. Յովհաննէս աղա Յովսէփեան իր մահուանէն առաջ կտակ մը թողած է, զոր հիմայ հանգուցեալին այցին ու պարագաները պատրաստ են գործադրելու: Եւ որպէս զի 100 ոսկիի գումարը իր տեւական արգիւնքը ունենայ, որոշել են կալուած մը գնել, որուն հասոյթը տարուէ տարի յատկանայ իր նպատակին. որոշում մը որ հարկաւ ամէնքն ալ կուրախացնէ, որովհետեւ 100 ոսկին շատ շուտ կրնար սպառուիլ, իսկ կալուածի վիճակին մէջ, այն տեւական կը մնայ ու հանգուցեալին յիշատակն ալ անոր հետ անմոռաց, 100

ոսկին կտակ մըն է հանդուցեալին կողմէ, իսկ իր ընտանիքը առող չի գոհանար, կուզէ նուէր-նէր ալ ընել. այսպէս արծաթէ սկիհ մը՝ Յովհաննէս աղայի յիշատակին Ս. Օդսեն եկեղեցւոյն, իսկ զաւակներուն՝ Բարուհակին և Երուանդին համար ալ մէյմէկ արծաթէ զեղեցիկ կանթեղ կը նուիրէ Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյն և Ս. Փրկչի վանքին:

— Յունաստանի մէջ դործով և առևտու-րով հաստատուած ազգայինները իրենց յատուկ եկեղեցի չունենալով, կրօնական միութարութենէ զրկուած էին. Ալսոնք թէ այդ ազգայիններէն մէկ քանի բարեկեցիկներ Աթէնքի մէջ տուն մը վարձելով մատուռի վերածած են, հոգեւոր հովիւ կարգելով Արծրունի Գրեգոր քահանայ, Հոգաբարձութիւն մըն ալ կազմուէր է այդ մատուռին մատակարարութեան համար:

— Բաղէշի Ս. Խնդրակատար վանքին ազգ. որբանոցին որբերու թիւը 42 էն 45-ի բարձրացեր է այս տարին: Այս որբերուն մէջ կը գտնուի Սը-ղերգի առաջնորդարանէն յանձնարարուած նո-րամկրտեալ մը, Ներսէս Գրեգորեան անունով: Որբանոցին նոր հոգաբարձութիւնը ձեռքէն եկա-ծը չի զլանար իր վարած հաստատութիւնը նա-խանձելի վիճակի մը մէջ գնելու համար: Պատ-րիարքարանը 10 ոսկի յատկացուցած է այդ որ-բանոցին:

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՂԱՐԱՔԱՂԻ ԲԱՐՔԱՌԻ.

Դ.

Բառին սկիզբը՝

1.—Տ. Օր. ճէրսակ՝ դատարկ. ճիգ՝ դէզ. ճէրկն՝ դեղին. ճոռն՝ դուռն ևւն. ևւն:

2.—Դ. այսպէս են եղած՝ դադանսան՝ դա-տաստան. դիվ՝ դե (Գորին ճկվ. պրտ. մեյ), բրդի՝ (Գորին դրիլ)՝ դէպ՝ ի:

Բառին մէջը և վերջը՝

1. Բ ձայնէն յետոյ կը վերածուի ր-ի. եղած օրինակներն են՝ ր'րոր՝ արգար. իվրնօր (Թ. Բվիօր)՝ աւելորդ. պիար՝ բուրդ. փրիլ՝ բրդել. ճիար (Գ. ճէր)՝ երգ. երգիք. իւրիւմն (Թ. իւրու-մն. Գ. իւրիւմն)՝ երգումն. գրնրիլ՝ զարդարել. կնրիլ՝ կարգաւ. գրնարառ՝ ծառադարգար. մար՝ մարդ. վրնրիլ՝ վարդապետ. վար՝ վարդ. դոր՝ դոր՝ ուղղորդ. ուղիղ:

2. Ն ձայնէն յետոյ կը մնայ ր. եղած օրի-նակներն են՝ հոնդ (Գ. հոնդ)՝ անդ, արտ. փրդիմ-դան՝ բարեկենդան. րիւնդ՝ թունդ, խոտ (պրտ-տոնդ). լնդիլ՝ լինդ, ընդերք. պրեկնդ՝ պինդ. սնն-դադ՝ սանդուխ. օրեկն՝ անդ. խնդիլ՝ քանդել:

3. Ն և յաջորդ ր ձայներուն մէջանդ մը-տած է թարմատար ր մը. այսպէս են՝ ծանդր՝ ծանր. ծնդրանալ՝ ծանրանալ. ծոնդր՝ ծոռնր:

4. Առնցմէ դուրս ունինք նաև դ՝ խնդիլ և կէս գրական բառին մէջ.

ս՝ խխոսիլ՝ խեղդել բառին մէջ.

ր՝ րրիլ՝ դդալ ձևին մէջ և

մ՝ փփխիլ՝ փոխիլ բառին մէջ:

Զ.

Ամէն զիւրքի մէջ ալ անփոփոխ կը մնայ. Օր. զիմուլ՝ զորանչ. զիւրից՝ զորոյց. կիգոր՝ զազար. հոգ՝ հազ. մտալ՝ երազ. պարգ՝ պարզ. յտակ:

Թ.

Սովորաբար կը մնայ ր. Օր. քթ՝ թթու. բրբրանդի՝ թիթեռնիկ. քթ՝ թութ. փրփրիլ՝ փա-թաթել. օր՝ ութ ևւն:

2. Խ ձայնէն յետոյ ռ-ի է վերածուած յա-ջորդ ձևերուն մէջ. ճիւր՝ եօթն. ուխտանաւն (Գ. օխտանաւն)՝ եօթանասուն. քօխ՝ թուղթ:

Ըստ այսմ Աբբ. յիլմիլ՝ յաղթել բառը կուգայ նախաւոր * յիլմիլ՝ ձևէ մը, և ձայնին ջնջմամբ. հմմտ. Պոլսոյ բարձառով կիսիլ՝ յաղ-թել:

3. Սկզբնատառ ր վերածուած է ռ-ի՝ օրմր-րիլ՝ թմրիլ. թմրիլ ձևին մէջ:

4. Թ ջնջուած է ձկոյր կամ ձկոյր բառին մէջ. հմմտ. Աբբ. կիկիլ, կիկիլ. Թաղտալ բար-բառով ձկիլ:

5. Թս խումբը վերածուած է ցց-ի. հմմտ. վնցուն՝ վաթսուն. ասոր հետևողութեամբ նաև իցուն՝ յիսուն. նախաւոր * իքսուն ձևէ մը: Այս մասին տես նաև բազմ 1897, 261 բ:

Ժ.

Ամէն զիւրքով ալ անփոփոխ կը մնայ. Օր. ժնոնդ՝ ժառանգ. ժամ՝ ժամ (եկեղեցի). խիժիլ՝ խէթ. օմ՝ այթ. կիթ՝ գիթ ևւն:

Լ.

Ամէն զիւրքով անփոփոխ պահուած է. Օր. լիլ՝ լեղի. լիլիլ՝ լեղու. լիւ՝ լուծ. ճիլի՝ հայելի. ճիլիլ՝ ոլոռն. միւլիլ՝ մլաւել. կիլ՝ գայլ. ճեկ՝ ուանել ևւն:

2. Լ կրկնուած է իլիլի՝ խելել. ճիլիլ՝ ոլո-րել. ճիլիլ (կայ նաև ճիլիլ)՝ սալոր, ճիլիլ բառե-րուն մէջ: